

13 Misc. Litt.
9° 2067. 2

GERVANTES EN ZIJN „REIS NAAR DEN PARNASSUS“.

In de Gids van Aug. 1872, blz. 363, schrijft de heer M. een paar bladzijden over mijn: Cervántes' Reis naar den Parnassus; ik betuig ZEd. mijne erkentenis voor den dank, mij bij die gelegenheid toegebracht.

De heer M. is van meening, dat het genoemde dichtstuk vrij juist het doodvonnis van bijna alle spaansche dichters uit Cervántes' tijd zou kunnen genoemd worden. Ik echter schreef: „Blijkbaar stelt Cervántes zich ten „hoofddoel, aan Spanje's ware dichters lof en hulde te „brengen, waarin hij — zijne hem eigene toegefelijke „goedhartigheid bragt hem daartoe — zeker niet van „overdrijving is vrij te pleiten. Niet minder duidelijk „evenwel is ook zijn toeleg om de „prulpoëten” die, „in zijne dagen zoo menigvuldig, èn stijl èn taal èn smaak „bedierven, nog eens — het was niet de eerste keer, dat „hij het deed — voor goed aan de kaak te stellen.”

Dit gezegde meen ik te moeten handhaven. Cervántes' Viaje del Parnaso is het doodvonnis van de poëtasters, maar volstrekt niet van bijna alle spaansche dichters van zijn tijd. Veel meer dan honderd beroemde tijdgenooten worden er met eere in genoemd, bezongen liever in onmiskenbare en soms vrij hooggestemde uitdrukkingen van hulde en bewondering. Men leze slechts vooral het tweede

hoofdstuk. Dáár worden mannen vermeld, wier namen
 „aan der dichteren hemel schitterende zonnen zijn, door geen
 „enkele wolk verduisterd,

No hay nube que á su sol claro deslumbre;

„forsche geesten, die pijlen schieten en bliksems uitslinge-
 „ren, welke de verwaande domheid in het hart treffen; mannen,
 „die den regten sleutel van het geheim bezitten van met
 „zooveel bevalligheid en geestigheid te schrijven, dat hun
 „weêrga op de wereld niet gevonden wordt,

Que tiene de escribir la llave
 Con gracia y agudeza en tanto extremo,
 Que su igual en la orbe no se sabe;

„mannen”, zegt de dichter, „zóó ver boven mijnen lof
 „verheven, dat, al voerde ik dien op tot de hoogst mogelijke
 „hoogte, ik vreezen moet, hen te kwetsen door te laag te
 „blijven,

. á quien temo
 Agraviar en mis cortas alabanzas,
 Aunque las suba al grado mas supremo;

„dichters van den echten stempel, zóó aan Apollo ver-
 „knocht, zóó zich bewegend in — en gegrondvest op het
 „onvergankelijk schoone en waarachtig ware, dat ze staan:
 „onwrikbaar als hooge rotsen, te vergeefs van alle zijden
 „door woedende golven gebeukt; dat ze staan: krachtig
 „geworteld als de hooge ceders, waartegen Boreas vruch-
 „teloos zijn gram geweld beproeft.”

Ni menos á la tierra trae rendidos
 Los altos cedros Boreas, cuando airado
 Quiere humillar los mas fortalecidos.

Op tijdgenooten roemt Cervántes, die „aan Ovidius, aan „Virgilius, aan Homerus doen denken, dichters als reuzen, „geesels van het poëtambre, wier namen niet dan met „gouden hoofdletteren mogen geschreven worden, en van „wie de Muzen zich zoo gaarne de vriendinnen heeten; helden, „duizend soldaten waard (que valdrá por mil soldados), „die het koor der Muzen in verbazing brengen” (que al „coro de las Musas pone espanto).

Dan weder geldt het dichters, „door Tasso's geest be- „zield, prachtige en sterke zuilen van Apollo's zetel, schep- „pende geniën, die in staat zijn, het koninklijk paleis van „der dichteren god — konde het ooit in puin storten — „weder in vollen luister op te trekken; mannen, wier roem- „rijke gedachtenis door alle eeuwen heen bestaan zal.”

Siglos infinitos durará la memoria.

Juist het tegendeel van een zoo algemeen doodvonnis. Cervántes verklaart zeer velen onsterfelijk, en keurt het meerendeel der dichters van zijne dagen Apollo's hooge gunsten overwaardig.

De opvatting van den heer M. is dan ook niet overeenkomstig met de strekking noch met het plan van Cervántes' dichtstuk. De voornaamste bedoeling daarvan is inderdaad: lof en hulde te brengen aan Spanje's echte dichters, maar op de tweede plaats (en de tegenstelling wordt juist als middel tot het hoofdoel gebezigd) rigt hij zich tegen den allernadeeligsten invloed eener in zijn tijd zich opdringende valsche, ontaarde kunst, tegen de waanpoëten van een bastaardslag, dat hij „poëtambre” noemt. Dat „poëtambre” bestond vooral uit jonge lieden, die het er op toelieden, al wat de ouderen schreven, af te keuren en, in stede van — wat Cervántes gebiedend vorderde —

den smaak van het volk te veredelen en het door degelijke poëzij tot het wezenlijk ware, schoone en goede op te voeren, zichzelf en de poëzij verlaagden, taal, kunst en volk bedierven.

Het „poëtambre” beraamt het vermete plan, Apollo in zijn heiligdom te gaan bestrijden; Apollo, daarvan niet onbewust, doet een beroep op alle ware dichters van Spanje om zich bij het aanstaande kampgevecht op den Parnassus om hem heen te scharen. Zij komen in verbazende menigte; en het einde van de geheele geschiedenis is: de schitterende zegepraal, door Apollo en Spanje's ware dichters op het ellendig „poëtambre” behaald.

Wat Cervántes' hoofdbedoeling aangaat, de spaansche letterkundigen, die ik heb kunnen raadplegen, geven mij gelijk. Ik behoef slechts te noemen: Don Buenaventura Carlos Aribau ¹⁾). Hij zegt, juist wat ik zeide: „Propósito „por objecto hacer el elogio de los poetas españoles que „antonces vivian.” En het is er zóó ver af, dat Cervántes het op bijna alle spaansche dichters dier dagen zou gemunt hebben, dat hij integendeel de lofredenaar wordt zelfs van mannen, die er al zeer weinig aanspraak op hadden. Als ter verontschuldiging van Cervántes zegt genoemde schrijver daarover: „hij hield ze voor verdienstelijk, „que el reputaba por buenos.”

Dezelfde schrijver is het met mij eens, dat, gelijk ik reeds opmerkte, Cervántes in het prijzen en roemen, zelfs ten opzichte van lofwaardiger dichters, tot overdrijving is vervallen en wel uit eene hem eigene, goedhartige toegankelijkheid, „los encomicos son en general exagerados „y propios de su natural indulgencia.”

De heer M. zegt: „Toen dit gedicht in 1614 verscheen, maakte het weinig opgang.” Ik kan dat echter

1) *Obras completas de Cervántes*. Madrid. 1863. Tomo I, p. XLIII.

niet zoo vlot aannemen. Het ligt toch in den aard der zaak, dat een werk, met den naam van Cervántes en in zijne laatste levensdagen uitgegeven, toen zijn roem gevestigd, en van het eerste deel van: Don Quijote met zeldzamen spoed de eene herdruk de andere opgevolgd was, veel opgang maken moest; voor het oogenblik daargelaten, hoe het beoordeeld werd. Dat moest, mijns bedunkens, wel het geval zijn, ook vooral omdat, op weinig uitzondering na, alle toen levende spaansche dichters van eenige bekendheid er met name in vermeld werden. Zij en hunne vrienden en vijanden konden niet nalaten, dat werkje van den zoo druk besproken Cervántes te lezen. Daarenboven had het gedicht eene zeer goede aanbeveling: het verscheen met eene kerkelijke goedkeuring en was voorzien van een koninklijk privilegie, waardoor Alonso Martin het regt verkreeg, het boekje gedurende zes achtereenvolgende jaren te drukken en uit te geven. En om het ook niet slechts bij de dichters, maar in 't algemeen bij de geleerden in te leiden, had Don Augustin de Casanata Rojas er eenige latijnsche regelen vóór geschreven. Het hierop volgende jaar gaf Cervántes zijn: *Novelas ejemplares* in het licht. In de voorrede van dat werk noemt en plaatst hij op dezelfde lijn zijn: *La Galatea*, *Don Quijote* en *Viaje del Parnaso*, waarvan hij zegt, dat die werken reeds de wereld door zwerven en hij voegt, zich daarover beklagend, er bij: „welligt zonder des „schrijvers naam.” Zou men hieruit niet mogen besluiten, dat zijn *Viaje*, wat inderdaad met de andere genoemde boeken het geval was, zóó werd gezocht, dat er reeds bedriegelijke nadrukken van werden verspreid? Zeker althans is het, dat er reeds het eerste jaar na de echte, oorspronkelijke uitgave, exemplaren verhandeld werden, waarin èn het door Rojas geschrevene, èn het sonnet van

Cervántes' hand: El autor á su pluma, waarmée de door den schrijver bezorgde uitgaaf prijkte, niet te vinden was. Even zeker ook is het, dat na het verstrijken van genoemden termijn van zes jaren al zeer spoedig een herdruk aangekondigd en verschenen is.

De meening, dat de Viaje weinig opgang maakte, grondt de heer M. hierop: „Cervantes had alles van zijn „meesterlijk proza, niets echter van zijn gebrekkige poëzie „te verwachten.” Maar Cervántes' poëzij is niet gebrekkig, en vooral is dat niet het geval met zijn: Viaje del Parnaso. Het geldt hier een sieraad, dat de Spanjaard niet gaarne uit die soort zijner litteratuur zou missen. Het is een waar kunststuk, door den gouden draad van het genie, telkens meer of minder duidelijk zichtbaar, tot een harmoniesch geheel afgewerkt. Het echt, schitterend komische neemt in Cervántes' Viaje, als in zijn Don Quijote, verbazende proportiën aan. „La gaieté de „Cervántes, gaieté homérique, s'amuse de tous et de tout. „C'est une raillerie de cyclope en belle humeur” 1). En Cervántes schrijft hier verzen, zooals Aribau zegt, die niet alleen de kritiek kunnen doorstaan, maar gansche reeksen komen er in voor, waarvan elk dichter, wie dan ook, gaarne het vaderschap zou overnemen. „No deja „de haber tiradas de tercetos que prohijaria cualquiera „sin repugnancia” 2). En Don Cayetano Alberto de la Barrera, ook een geleerde die gewigt in de schaal legt, noemt het een hoog te schatten, kostbaar, geheel oorspronkelijk gedichtje, zeer te waarden ook om stijl en versificatie, „estimable, preciosa poemita, realmente

1) Emile Chasles, *Michel de Cervántes, sa vie et son temps*, p. 371.

2) *Obras completas de Cervántes*, Tom. I, p. XLIII.

„una obra original, muy apreciable por su estilo y „versificacion”¹⁾).

Ik vestig de aandacht op de door mij gespatieerde woorden: „realmente una obra original,” om eene onjuiste opvatting te voorkomen der volgende woorden van den heer M.: „de vorm is aan Cesare Caporali's *Viaggio in Parnaso* ontleend.” Ik had dat stukje nooit gelezen, maar vond het in de Akademie-bibliotheek te Utrecht²⁾. De beleefde Bibliothekaris had wel de goedheid, het mij ter lezing af te staan, en zoo heb ik de zekerheid verkregen, dat Cervántes van den vluggen en vloeienden, maar hoogst onfatsoenlijken, ligtzinnigen itali-aanschen verzenmaker eigenlijk niets heeft overgenomen dan den titel of, wil men, het daarin uitgedrukte denkbeeld eener fantazie-reis naar het verblijf van Apollo. Méér kan er door Cervántes dan ook niet bedoeld wezen, toen hij zeide, den togt te ondernemen „imitando al Cesare Caporali”³⁾, vooral wanneer men in aanmerking neemt, dat hij met dien „korporaal” en „el poeton,” zooals hij hem noemt, niet weinig den spot drijft. Te regt zegt derhalve Guardia, die beiden, Cervántes en Caporali, gelezen had: „Cervántes n'a guère emprunté à Cesare Caporali, poète „de Pérouse, de l'école burlesque du Berni, que le titre „de son poème”⁴⁾, en ik beaam het oordeel van Barrera: Cervántes' *Viaje* is „realmente original.”

Zeker, Cervántes, de uitmuntende prozaïst, heeft, wie zal het bestrijden? wel verzen geschreven, die al vrij

1) a. w. p. LXVI.

2) In de *Rime piacevoli di Cesare Caporali*. In Venetia, appresso Giacomo Vincenzi, 1588.

3) Men zie over dezen: Maffei, *Storia della letteratura Italiana*, Vol. III, p. 205.

4) *Le voyage au Parnasse de M. de Cervántes*. Paris, 1864.

middelmatig waren, maar „il ne faut pas se hâter de
 „condamner en bloc les vers de Cervántes, comme on s'ac-
 „corde à condamner ceux de Cicéron. Il a eu ses jours
 „de bonne veine” 1). En zulke gelukkige dagen had hij
 dikwijls. De bewijzen zijn voorhanden. De *Viaje del*
Parnaso is niet zijn eenige, zelfs niet zijn allerbeste
 dichtstuk. In Sedano's bloemlezing 2) worden van Cervántes
 vele verzen aangetroffen, die er met eere eene plaats innemen
 onder de voortbrengselen van Spanje's grootste dichters.
 En toen in 1595 bij de plegtige heilig-verklaring van den
 H. Hyacinthus voor het beste gedicht een eereprijs werd
 uitgelooft, heeft Cervántes dien behaald. Zijn dichtstuk
 werd in de kathedraal van Saragossa in 't openbaar
 van den kansel voorgelezen en bekroond. Ik moet
 er echter dadelijk bijvoegen, dat dit op verre na niet een
 zijner beste stukken was, en ook dat bij dien wedstrijd
 hem niet de sterkste mededingers in den weg stonden.

Maar toen in 1614 dergelijke feesten, op veel grooter
 schaal de H. Teresa ter eere door gansch Spanje werden
 gevierd, trad de grijsaard nog eens en voor het laatst,
 maar nu met Spanje's uitmuntendste dichters, moedig in
 het strijdperk. De door hem zoo hoog vereerde Heilige
 scheen hem te inspireren:

Oye mi voz canzada,
 Virgen fecunda, madre venturosa,
 Tu, que ganaste obrando
 Un nombre en toto el mundo,
 Y un grado sin segundo

is de aanhef van dien schoonen zang. Cervántes' dicht-
 stuk werd, met een paar andere, den eersten prijs waardig

1) J M. Guardia, a. w. p. CLIX.

2) *Parnaso Español*.

gekeurd en door de beoordeelings-commissie, waarin ook Lope de Vega zitting had, met een eerekroon voorzien, in het licht gegeven. Guardia, die anders in dergelijke lectuur niet zoo veel smaak schijnt te vinden, noemt toch dit meesterstuk van Cervántes: „des stances remarquables „par la tendresse des sentiments et par l'harmonieuse „élégance des vers” 1). Vooral ook als Cervántes zich bewoog op het veld van het komische, waren zijne verzen oorspronkelijk, levendig, krachtig, vloeiend; de beide sonetten: *Al tumulto del Rei Felife II* 2), en *A la intrada del duque de Medina en Cadiz* 3) zijn meesterstukjes 4). Vele andere gedichten van Cervántes' hand, al zijn ze niet zoo bijzonder voortreffelijk, worden nog met lof vermeld en in Spanje met genoegen gelezen. Onder de menigvuldige dichtstukken die hij, vooral in

1) a. w. p. XLIV.

2) De belagchelijke geschiedenis van wat er bij de katafalk van Philip-pus II plaats vond, staat te lezen in: *Semanario pintoresco Español*. Het komt in de hoofdzaak hierop neer: op het oogenblik, dat de plegtigheid om die katafalk heen zou aanvangen, ontstond er, onder de gezanten van vreemde hoven, twist over den voorrang, en liep zóó hoog, dat er van de plegtigheid niets kwam. De eene voor, de andere na verliet het gebouwen . . . de kerk was uit. Eene gravure dier katafalk in genoemd *Semanario* is, volgens den eerlijken uitgever: „exactamente copiado de la curiosissima obra, titulada: *Les délices d'Espagne et du Portugal*, escrita por Don Juan Alvares de Colmenar. Leiden, 1715.”

3) In 1595 zeilde een engelsch eskader de haven van Cadix binnen. De Engelschen namen de stad in, hielden er vier en twintig dagen huis, staken die vervolgens in brand en kozen zee. Te Seville was alles in rep en roer, oorlogstoebereidselen werden gemaakt op groote schaal, alles werd bedaard en verstandig beredeneerd, en eindelijk stelt de hertog van Medina zich aan het hoofd zijner dapperen, rukt moedig voorwaarts en doet zijn zegevierenden intogt in het verbrande Cadix, toen de Engelschen reeds lang vertrokken waren. Zulk eene geschiedenis was juist een kolffe naar de hand van Lepanto's voortvarenden held. Hij sloeg den bal dan ook raak.

4) Te vinden in: *Obras completas de Cervántes, Poesias sueltas*, T. VIII.

zijn Galatea en Don Quijote, tusschen den tekst van zijn proza vlecht, is veel middelmatig; maar er zijn ook reeksen van uitmuntende verzen onder te vinden. Zijn Canto de Caliope, schoon voornamelijk van belang voor de kennis van dichters en dichtkunde zijner dagen, heeft ook om de verzen blijvende waarde. Ook El trato de Argel is een allermerkwaardigst stuk: een treffend verhaal van wat Cervántes in Algiers, met zoo vele tot slaaf gemaakte Christenen, gedurende vijf jaren te verduren had. „On y trouve des situations heureuses et surtout „des peintures animées.” En als Saavedra — een der slaven die in het stuk optreden — zijne smeekende stem tot God verheft en den bijstand der H. Maagd inroept, dan is dat, zegt Guardia, „exprimé en tres-beaux vers. „Le succès de cette pièce fut éclatant” 1). Ja, gedurende drie eeuwen is reeds menig woest gemoed door dit schoone tooneelstuk tot zachten weemoed gestemd en menig zoete traan zelfs aan het ongevoeligste oog ontlokt. Treffend is de bede, hen toch niet te laten sterven in dat land der vreemdelingschap, waar hun zelfs geen Christelijke begrafenis zou vergund worden: „de ketenen rammelen over den grond, „en terwijl allen op de knieën nedervallen, bidt Saavedra „voor allen:

Vuelve, Virgen Santísima María,
 Tus ojos, que dan luz y gloria al cielo,
 A los tristes que lloran noche y día,
 Y riegan con sus lágrimas el suelo,
 Socorrenos, bendita Vergin pía,
 Antes que este mortal corpóreo velo
 Quede sin alma en esta tierra dura,
 Y carezca de usada sepultura 2).

1) a. w. p. XXVI.

2) *Obras completas de Cervántes*, T. XII, p. 83.

Maar als er sprake is van Cervántes' gedichten, dan moet ook vooral genoemd worden zijn: Numancia. Emile Chasles zegt van dit drama: „Philippe II a res-
 „saisi la vieille Lusitanie „autrefois découpée dans le
 „manteau de la vieille Castille”; Cervántes jette alors un
 „cri de triomphe, et en montrant la chute de l'antique
 „Numance, il fait voir comment s'est relevée l'Espagne
 „moderne. Pour traduire cette pensée patriotique sur un
 „théâtre mesquin et sans ressources, le poète emprunte
 „tour à tour la pompe naturelle de la langue castillane,
 „si fière et si sonore, le grand vers souple et large des
 „Italiens, et le moule grec de la tragédie d'Eschyle” ¹⁾.
 Zelfs de strengste critici die, en zeker niet ten onregte,
 op gebreken en zelfs op groote gebreken van dit drama
 wijzen, zeggen toch eenparig, en daar komt het hier op aan,
 dat Cervántes er prachtige verzen in schreef. „La tragédie
 „Numance — n'est pas parfaite: elle a même de grands
 „défauts; mais elle offre aussi des scènes admirables,
 „des peintures merveilleuses de vérité et à chaque instant
 „des élans sublimes, de grandes idées et des vers harmo-
 „nieux” ²⁾. En Antoine de Latour, die Cervántes' Nu-
 mancia ging lezen op de plek, waar eenmaal die stad
 stond, zegt: „Je repris la route de Valence, en roulant
 „dans ma pensée les beaux vers de cette oeuvre unique
 „dans le trésor dramatique de l'Espagne” ³⁾.

Vanwaar dan toch, dat zulk een werk buiten Spanje niet algemeen, niet méér bekend is? Cervántes heeft zich zelve in de schaduw geplaatst. „L'oeuvre dramatique de Cer-

1) a. w. p. 220.

2) *Revue Britannique*, 1868, No. 4, p. 374.

3) Ald.

„vantes a presque disparu dans la gloire de son Don Quichotte”¹⁾). Hetzelfde en zeer juist wordt door den heer A. S. Kok opgemerkt: „De roem van den drama-
„schrijver is verduisterd door den roem, dien de nooit
„volprezen Don Quichote heeft verworven”²⁾).

De meening, dat Cervántes' poëzij zóó gebrekkig was, dat hij daar niets van had te verwachten, kan men niet handhaven door: „zoo betuigde hem immers vrij rond
„en open reeds zijn uitgever, toen hij te vergeefs iemand
„zocht om zijne comedies te drukken.” Cervántes heeft nooit, ten minste blijkt dat nergens uit, te vergeefs een uitgever voor zijne comedies gezocht; maar wel had hij te vergeefs — en dat smartte hem — naar een tooneel-directeur uitgezien, die zijne stukken wilde opvoeren. De hier aangehaalde woorden van den heer M. doelen blijkbaar op een verhaal, door Cervántes zelf medegedeeld in de voorrede zijner *Obras dramaticas*³⁾). Het luidt aldus: „In den waan, dat de tijden nog waren als toen
„mijne comedies zooveel opgang maakten, schreef ik er
„weder eenige; maar ik vond geen vogeltjes in de nestjes
„van het vorige jaar; ik bedoel, dat geen tooneel-directeur,
„ofschoon het genoeg bekend was, dat ik die stukken gereed
„had liggen, er naar kwam vragen. Maar, eens in gesprek
„met een boekverkooper, vernam ik van hem, dat hij mijne
„comedies wel zou willen koopen; maar dat een tooneel-
„directeur van naam hem gezegd had, dat ik van mijn
„proza zeer veel, van mijne verzen echter niets te hopen
„had, en, ik kom er rond voor uit, ik voelde, dat het mij

1) *Revue Britannique*, t. a p.

2) In zijne schoone vertaling van een van Calderons meesterstukken: *Het leven een droom*, blz. 36.

3) *Obras completas*, T. X.

„hinderde, zóó iets te moeten hooren, en zeide bij mij zelve: „één van beiden: óf ik ben dezelfde man niet meer, óf „de tijden zijn veel verbeterd; maar het laatste zou dan „toch wel de verkeerde wereld zijn, een ieder toch zegt, „dat de vervlogen tijden veel beter waren dan die wij be- „leven.” Al zeer spoedig echter werd de koop gesloten, de andere pakt de komedies in en, zegt Cervántes: „el „me las pagó razonablemente; yo cogí mi dinero con „suavidad, sin tener cuenta con dimes ni diretes de re- „citantas. — Nu kunt ge, geliefde lezer”, zoo eindigt hij dan deze voorrede, „mijne komedies op uw gemak lezen en „beoordeelen; en bevindt gij, dat er nog al wat goeds in „gevonden wordt, zeg dan dien tooneel-directeur kwaad- „spreker, als gij hem ooit op uwen weg tegenkomt, dat „hij zijn leven beteren moet.”

Ik wil echter niet geacht worden, onvoorwaardelijk alle de acht hier bedoelde komedies op hoogen prijs te stellen. Waar is het, dat er geen enkele onder gevonden wordt, waarin niet de spranken van Cervántes' genie vonkelen. Maar een fiksche trek of wat, en hier en daar een schitterende schoonheid maakt nog geen goed geheel. En zoo beschouwd, zijn er twee of drie onder, waarvan men met den spaanschen beoordeelaar zeggen moet: „que alguna que „otra vez dormitaba el buen Homero.” Maar het gebrek is niet in de versificatie te zoeken. Ook hier schrijft Cervántes verzen, ten minste zoo goed als van anderen, die op het tooneel zoo werden toegejuicht. Te regt zegt Alphonse Royer van deze komedies: „On reproche aux vers „de Cervántes de ne valoir pas sa prose. Le reproche „est juste au fond; mais, s'ils ne valent pas sa prose, „ils valent du moins les vers de beaucoup d'autres que „l'on veut placer au-dessus de lui”¹⁾.

1) *Théâtre de Michel Cervantes*. Paris, 1862. p. 6.

En ook van de komedies zelve kan men gerust in het algemeen zeggen, dat die ten minste zoo goed waren als de beste welke in die dagen bij voorkeur werden vertoond. Maar de groote Lope de Vega was reeds eenige jaren te voren opgetreden en stond daar nog in al zijn kracht. Cervántes noemde hem „el monstruo de la naturaleza.” Tegen dien man was Cervántes op dat gebied niet opgewassen, omdat het Lope de Vega volstrekt onverschillig was, hoe hij schreef en wat hij schreef, als er maar geld mede was te verdienen; „het volk betaalt; geeft dus het volk wat het „het liefste heeft,” zijn 's mans eigen woorden.

„Maar Cervántes trok hevig te velde tegen hetgeen in „de gewijde spelen aan groven wansmaak en onzinnigheid „botvierde en wat hij eene schande voor het spaansche „volk noemt”¹⁾.

Reeds jaren lang volgde Cervántes dan ook den raad, dien Sancho Panza aan Don Quijote gaf: „in 's hemels „naam, mijnheer! geef u toch nooit meer met komedianten „af.” Maar hij liet daarom niet na, met al de kracht die in hem was, tegen den wansmaak te ijveren; en gaf daarbij lessen en wenken, ook nog in onze dagen zeer behartigenswaardig. Hij zegt: „De blijspelen, die thans worden vertoond, de verdichte zoowel als de historische, zijn onzin en zotheden, waaraan kop noch staart te vinden is. En met dat al stroomt het volk naar de komedie en klapt in de handen. En de dichters, die zulke stukken schrijven, zoowel als de komedianten, die ze opvoeren, durven u zeggen, dat ze juist zóó en niet anders moeten zijn, omdat het volk ze zóó en niet anders begeert, en zij het veel verkieslijker vinden, grof geld te verdienen dan den lof van een paar geleerden in te oogsten. . . . „Ik herinner mij, eens tot een dier onverbetelijken gezegd

1) A. S. Kok, *Het leven een droom*, blz. 64.

„te hebben: kunt ge u niet meer te binnen brengen, dat, nog maar weinige jaren geleden, drie drama's, volgens de regelen der kunst geschreven, in Spanje werden opgevoerd, en ook bij het volk zoo algemeen bijval vonden, dat met die drie stukken veel meer geld verdiend werd, dan met dertig van de beste die men tegenwoordig vertoont? Ik begrijp, antwoordde mij die tooneel-directeur, dat uwe genade bedoelt: La Isabela, La Filis en La Alejandra. ¹⁾ Juist, was mijn antwoord. En zijn dat geen meesterstukken, die in alle opzichten de kritiek kunnen doorstaan? Men geve dus niet aan het volk de schuld; dat vraagt geen bedorven eten; maar men wijte het den dichters en tooneelspelers, die den smaak bederven en geen gezonden kost weten voor te dienen. En is niet hetzelfde gebeurd met: La ingratitude vengada ²⁾, met Numancia ³⁾, met El mercader amante ⁴⁾, met La enemiga favorable ⁵⁾? En zijn dat geen stukken, die den schrijvers onvergankelijkken roem en den tooneelisten veel geld hebben bezorgd? De komedie behoort te zijn: een spiegel des menschelijken levens, een voorbeeld van goede zeden en het toonbeeld der waarheid. Maar wat zijn ze, die men thans opvoert? Spiegels van dwaasheden, voorbeelden van domme zothed, toonbeelden van wulpsche ongebondenheid ⁶⁾ Kan men grooter dwaashed uitdenken dan dat een kind, in het eerste tooneel van het eerste bedrijf nog in de windsels, in het tweede

1) Van de gebroeders Lupercio en Leonardo de Argensola.

2) Van Lope de Vega.

3) Van Cervántes.

4) Van Caspar de Aguilar.

5) Van den kanunnik Francisco Tarraga.

6) Dat Cervántes niet te veel zegt, blijkt genoeg uit de waarschuwend stem der bisschoppen van die dagen in Spanje.

„optreedt met een ferm en baard om de kin? Is het geen dwaasheid, een afgeleefden grijsaard als een dappere held en een flinken jongman als een lafaard te laten handelen; een lakei als een beredeneerd man, en een paadje als een goeden raadgever voor te stellen? Geeft het pas, van een koning een zakkendrager te maken en eene prinses den rang van schoonmaakster te geven? Hebben wij niet blijspelen zien opvoeren, waarvan het eerste bedrijf begon in Europa, het tweede werd voortgezet in Azië en het derde in Afrika eindigde? Jammer dat het vierde ontbrak: dat had anders gevoegelijk in Amerika kunnen geplaatst worden, en men had in ééns alle vier de werelddeelen kunnen bezoeken Is het geen stuitende onzin, koning Pepijn of Karel den Groote de daden van keizer Heraclius te zien verrigten? Keizer Heraclius, met het kruis in de hand, zegevierend Jerusalem te zien intrekken en Godfried van Bouillon niet eens te hooren noemen? . . . en om nu op de godsdienstige blijspelen — comedias divinas — te komen, hoeveel wonderen worden daarin vermeld, hoeveel zaken, geheel verkeerd begrepen en zonder waarmerk van het bevoegde gezag, worden daarin opgedischt? Hoeveel wonderwerken van den eenen heilige aan den andere toegeschreven! Zelfs ontziet men zich niet, zonder den minsten eerbied of ontzag, in de meest alledaagsche zaken des menschelijken levens het heilige te mengen om het volk te verbazen en naar den schouwburg te lokken Het ongelukkigste nog is, dat er weetnieten genoeg zijn die zeggen: dat hierbij geen kieskeurigheid te pas komt, dat de blijspelen worden opgevoerd om het volk vrolijk en aangenaam bezig te houden en dit doel volkomen bereikt wordt. Maar ik zeg, dat dit doel oneindig veel beter zal bereikt worden door goede blijspelen dan

„door slechte; want na een goed, volgens de voorschriften der kunst vervaardigd tooneelstuk gehoord te hebben, moet de toeschouwer huiswaarts keeren, opgevroljkt door de scherts, onderrigt door het ernstige, verrukt door de ontkenning, opgescherpt door de redeneringen, waakzaam geworden tegen listen, verstandiger door de voorbeelden, met haat tegen de ondeugd en met liefde voor de deugd bezield. En alleen door goede tooneelstukken, nimmer door zulke als thans worden opgevoerd, kan dit doel bereikt worden”¹⁾).

Maar nu kan ik niet beamen: „Cervántes misduidde, „met minder recht, 't den tooneelspelers, zijne rollen niet „te willen vervullen.” Waren die tooneelspelers in hun regt met slechts dáárvoor te zorgen, dat zij het meeste geld verdienden, dan was Cervántes minder in zijn regt om van hen te vorderen, dat zijne stukken zouden worden opgevoerd; maar was Cervántes in zijn regt — en wie kan hem dat betwisten? — te verlangen, niet den wansmaak te bevorderen, maar de tooneelspelen te doen dienen ook tot verbetering, beschaving, veredeling van het volk en tot luister van Spanjes litteratuur, dan had hij het regt, er zich over te beklagen, dat men zijne rollen niet wilde vervullen.

Gaarne zal ik van het later bijvoegsel van Cervántes' reis datgene waarop boven aangehaald gezegde betrekking heeft, „welk gedeelte de heer Putman echter niet heeft „opgenomen,” hier mededeelen. Ook hieruit blijkt, dat Cervántes niet te vergeefs een uitgever had gezocht, maar wel te vergeefs een tooneel-directeur die zijne stukken wilde opvoeren. Cervántes is aan 't woord:

„Pancracio. Uwe genade, mijnheer Cervántes! moet weten, dat ik door Apollo's goedheid dichters ben, ten

1) Gegroepeerd uit *Don Quijote*, Parte primera, Cap. XLVIII.

minste, dat ik zeer verlang, het te zijn, en dat mijn naam is: Pancraccio de Roncesvalles.

Miguel. Dat zou ik nooit geloofd hebben, indien ik het niet uit uw eigen mond vernam.

Pan. He! en waarom zou uwe genade dat niet geloofd hebben?

Mig. Omdat het inderdaad wel een wonder is, een dichter te ontmoeten, zoo keurig netjes gekleed als gij zijt; dichters toch zweven steeds zoo hoog boven al het aardsche, dat die zorg voor het ligchaam geheel vergeten wordt. „Ik, mijnheer!” was zijn antwoord, „ik ben jong, ik ben rijk, „en ik ben verliefd! En dat is de reden, dat die onverschillige achteloosheid, die de poëzij steeds vergezelt, op „mij volstrekt geen vat heeft: de jeugd geeft mij energie, „rijkdom stelt mij in staat, dat te toonen, terwijl de liefde „mij aanzet nooit slordig voor den dag te komen.” „Dan hebt „gij,” was mijn antwoord, „reeds drie vierden afgelegd van „den weg, die naar den Parnassus voert.”

Pan. Hoe meent gij dat?

Mig. Wel! jeugd en liefde zijn des dichters vleugelen, en rijkdom doet onbekrompen en onbekommerd leven; terwijl de arme dichter een goed deel zijner schoonste gedachten en goddelijke scheppingen weer verliest door de angstige zorg, die hem bevangt voor het dagelijksch brood. Maar, zeg mij eens: welk poëtisch geregt smaakt u het best, of wat lust gij het liefst? Waarop hij mij antwoordde: „ik begrijp dat niet: poëtisch geregt.”

Mig. Ik bedoel: tot welke soort van poëzij gij u het meest voelt aangetrokken, tot het lyrische, het heroïsche of het komische? Elke soort kan mij bevallen,” was zijn wederwoord; „maar het liefst toch beweeg ik mij op ko- „miesch gebied.”

Mig. Zoodat gij dan zeker wel eenige komedies zult geschreven hebben?

Pan. Heel veel; ééne slechts werd opgevoerd.

Mig. En beviel die nog al?

Pan. Aan het volk niet.

Mig. Aan de geleerden dan?

Pan. Ook niet.

Mig. En hoe kwam dat?

Pan. Het stuk was, zoo luidde hun verwijt, langwijlig in redeneringen, gebrekkig van versifikatie en vervelend flauw in vinding. „Dat zijn dan ook,” voegde ik hem toe, „gebreken, die zelfs de komedies van Plautus zouden bedorven hebben.” „Maar,” was daarop zijn antwoord, „zij waren niet bevoegd, er over te oordeelen; want het was een geschreeuw en gefluit, dat hooren en zien verging, en het stuk niet eens ten einde toe kon worden afgespeeld. En toch, de directeur deed het den volgenden dag weder opvoeren; maar ja wel, er verscheen geen vijf man.” „Geloof mij,” zeide ik, „het is met de komedies als met de schoonheden; zij hebben haar tijd, en er is evenveel geluk als wijsheid noodig, om eene komedie bijval te doen vinden; te Madrid heb ik stukken hooren uitfluiten, die te Toledo bekroond werden; laat u daarom door dit eerste ongeluk niet afschrikken, ga voort met komedies te schrijven; den een of anderen tijd, als gij er misschien het minst aan denkt, verwerft gij er roem en geld mede.” „Geld,” was het antwoord, „daar vraag ik niet naar; roem is het wat ik zoek. Het is toch waarlijk geen versmadelijk genoegen, een verbazende menigte vrolijk en opgeruimd huiswaarts te zien gaan, die dan den dichter, welke intusschen aan de deur van den schouwburg heeft post gevat, van alle zijden haar juichende gelukwenschen toewuift.” „Het heeft,” merkte ik op, „ook eene keerzijde; het wil wat zeggen,

„als de dichter naauwelijks aangezien wordt, niet weet, zich „spoedig en ver genoeg uit de voeten te maken, en de „komedianten verbluft en met beschaamde gezigten voor „zich blijven staan kijken!“ „Maar gij, mijnheer Cervántes!“ hernam hij, „hebt gij nimmer het tooneel betreden? Hebt „gij geene komedies geschreven?“ „In menigte,“ was mijn antwoord, „en, waren het niet de mijne, ik zou ze hoogelijk „prijzen, als daar zijn: Los Tratos de Argel, La „Numancia, La gran Turquesca, La Batalla „naval, La Jerusalem, La Amaranta ó la del „Mayo, El Bosque amoroso, La unica y la bi- „zarra Arsinda, en een menigte andere, die ik mij niet „eens meer herinner; maar welke ik onder alle het meeste „acht, die ik het hoogst schat, is: La Confusa, en, men „veroorlove mij, dat te zeggen, die is eene eereplaats waardig, „onder de beste komedies van mantel en degen (de capa „y espada) die tot op den huidigen dag zijn opgevoerd.”

Pan. Maar heeft uwe genade er nog niet eenige gereed?

Mig. Zes, met zooveel tusschen-spelen (entremeses).

Pan. En waarom worden die niet vertoond?

Mig. Omdat de tooneel-directeuren er mij niet om komen vragen, en ik er hen niet mede naloop.

Pan. Welligt weten zij niet, dat uwe genade die gereed heeft liggen?

Mig. Dat weten zij zeer goed; maar zij hebben hun wittebroods-dichters, zij varen daar wel bij, en vragen niet naar roggebroot. Maar ik ben thans van plan om die komedies met de tusschen-spelen te laten drukken; dan kan een ieder ze op zijn gemak beoordeelen, en de schoonheden, die bij het spelen vaak onbegrepen voorbijgaan, bedaard opmerken en op prijs stellen; en, wat zal ik u zeggen? het is voor het overige met die zaken als met de liedjes: zij hebben ook al hun tijd.

Bijna drie eeuwen zijn voorbijgegaan, sinds Cervantes en Lope de Vega als tooneelschrijvers in het strijdperk tegenover elkander stonden; Cervantes bewondert den tegenstander, maar verwijt hem het onedel gebruik, dat hij van zijn wapen maakt: „il exalte son génie dramatique „et blâme l'usage qu'il en fait.” En, schoon met spijt in het hart, maakt hij eene ridderlijke buiging en verlaat het strijdperk; „malgré son dépit, il s'incline devant ce „roi de la monarchie comique, et se retire de la lice.” Dit was in 1588, en *La Confusa* het laatste stuk van Cervantes' hand dat gedurende zijn leven werd opgevoerd. „Le peuple ne voulait plus que du Lope, et dans son „ingratitude habituelle il tournait le dos au pauvre Cervantes et à ses vingt ou trente comédies” ¹⁾. In 1615, één jaar voor zijn dood, geeft Cervantes zijne komedies in druk, „et laisse à la postérité le soin de les juger. „Or, cette sentence qu'il attend, c'est Lope de Vega qui „la portera. Le lendemain de la mort de Cervantes, Lope „lui emprunta plusieurs de ses pièces, entre autres les „Captifs d'Alger. Ce fut une manière de lui rendre „justice” ²⁾. En tegenwoordig? Al die komedies van Lope de Vega die het volk wèl wilde, zijn reeds lang vergeten; die van Cervantes, die het volk niet wilde, werden van tijd tot tijd herdrukt (in 1864 nog in eene prachtuitgave), door de geleerden in Spanje nog met genoeg gelezen en in het buitenland door mannen van letterkundigen roem met zorg in hunne taal overgebracht. En nog in onze eeuw, „pendant le siège de Saragosse par les „Français, la *Numance* de Cervantes fut jouée devant „les assiégés. Les spectateurs étaient des héros. Ils applau-

1) *Théâtre de Michel Cervantes* par Alphonse Royer, p. 10.

2) *Michel de Cervantes* par Émile Chasles, p. 362.

„dirent avec feu, et au sortir de ce spectacle, ils allèrent
 „faire ce qu'ils avaient vu, acteurs sublimes dans un
 „drame terrible. On sait leur conduite, qui rendit Sara-
 „gosse égale à Numance. Et c'est ainsi que le nom
 „de Cervantes s'est mêlé à ce patriotique épisode de la
 „guerre de l'indépendance”¹⁾.

Lope de Vega schreef zijne beste stukken na Cervántes' dood. Toen deze stierf, was Calderon 16 jaar oud; Moreto, Tirso de Molina, Rojas, Solis enz. traden nog eenige jaren later op, en lieten Cervántes' tijdgenooten ver achter zich, zoodat „de meeste standaardwerken van „stijl en taal en gelukkige opvatting” — altijd met uitzondering van het nooit geëvenaard proza van de H. Teresa en van Cervántes — tot het midden der zeventiende eeuw behooren.

En nu nog een woord — ook naar aanleiding van wat de heer M. schreef — over Cervántes zelve. Hij werd in 1547 te Alcalá de Henares geboren, en in '68 vinden wij hem als student te Madrid. Hij woonde de lessen bij van Juan Lopez de Hoyos. Deze geleerde, die Cervántes zijn „caro y amado discipulo” noemde, was door het stedelijk bestuur van Madrid belast met het schrijven der geschiedenis van den pas gestorven prins Don Carlos, en kwam daardoor in kennis met Julius Aguaviva, den gezant, door Paus Pius V in die dagen met brieven van rouwbeklag uit Rome naar Madrid gezonden. Door den meester kwam ook de leerling in aanraking met Aguaviva, die, „virtuoso y de muchas letras,” Cervántes dadelijk aan zich verbond en bij zijn spoedig daarop gevolgd

1) *Le voyage au Parnasse de Michel de Cervantes* par J. M. Guardia, p. XXVII.

vertrek naar Rome den jongen edelman „en clase de „camarero” met zich nam. Te Rome teruggekeerd, werd Aguaviva kardinaal, en Cervántes bleef bij hem tot '71, toen hij de wapenen opvatte en zich in den slag van Lepanto zoo onderscheidde ¹⁾. Na dat zeegevecht bleef Cervántes — van zijne wonden geheel hersteld, met verlies echter van den linkerarm — in dienst van Don Juan, trok een groot gedeelte van Italië rond en was in '75 te Napels, waar Don Juan toen verbleef, teruggekeerd. Nu vroeg en kreeg hij zijn paspoort. Don Juan, die hem persoonlijk kende, gaf hem buitengewone aanbevelings-brieven mede voor koning Philips II. Vol levenslust en vreugde nam Cervántes de reis aan; een schoone toekomst, meende hij, lag vóór hem: maar in het gezigt van het dierbaar vaderland, op de spaansche kusten, werd het koopvaardijscheepje „el Sol”, waarop hij zich als passagier had begeven, door zeeroovers buit gemaakt, en Cervántes met de gansche bemanning te Algiers opgebracht en als slaaf verkocht. De schoone aanbevelingsbrieven, die hij zorgvuldig had weten te bewaren, vergrootten nu zijn ongeluk: ze werden hem later ontnomen, en men verkreeg er de zekerheid door, dat men met geen alledaagsch man te doen had. Vandaar de buitengewoon hooge som, voor zijne in-vrijheidstelling geëischt, en de telkens onderbrokene en telkens weder aangeknoopte onderhandelingen daarover: waarbij ook telkens Azan Baxa, zoo heette Cervántes' eigenaar, zijne eischen hooger stelde, tot eindelijk zijn laatste woord was: „costo su rescate 500 escudos de oro en oro „de España, porque si nó, le anviaba á Constantinopla” ²⁾. Door Juan Gil, priester van de orde der Trinitarii, die

1) Zie *Cervantes' reis naar den Parnassus*, blz. 21.

2) *Crónica de los Cervantistas*. Cadíz. Num. de Setiembre de 1872, p. 185.

zich ten hoofddoel stelden, christen-slaven vrij te koopen, werd Cervántes voor dien prijs aan zich zelven terug gegeven. En toen hij na een bijna duldeloos vijfjarig lijden, manmoedig doorgestaan, in het vaderland terugkeerde (1580), stonden koning Philips' legerscharen gereed, een inval in Portugal te doen; dadelijk sloot Cervántes zich daar bij aan: het gemis van den linker- belette hem niet, het vaderland den regter-arm aan te bieden, die, door het dragen der kluisters gestaald, kracht genoeg bezat om den degen te voeren. „Se resolvió sin tardanza, no embargante su manquedad, á ofrecer su diestra, que vigorosa todavía y encallecida por los hierros, podia muy bien esgrimir la espada”¹⁾).

De veldtogten van 1581 tot '83, ook de zeeslag in de wateren van het eiland St. Michiel, werden door Cervántes meêgemaakt. In '83 keerde hij voor goed in het vaderland terug, hing nu het zwaard in zijn wapenrek en vatte de pen op, die hij niet meer nederlegde, maar welke de dood hem uit de hand nam. Reeds in het begin van het volgende jaar verscheen zijn eerste werk (van eenige gelegenheids-stukjes, in zijn studentenjaren geschreven, is niets noemenswaardigs te regt gekomen): *La Galatea* en vervolgens, onder meer, een twintig- of dertigtal komedies, totdat hij door Lope de Vega van het tooneel werd gedrongen. Na nu eerst nog, namens den koning, eene belangrijke zending aan de Afrikaansche kusten volbragt te hebben, verzocht en kreeg Cervántes op de eerste aanvraag het ambt — dat het zoo sober was, blijkt mij nergens uit — hetwelk hem in de gevangenis bragt te Sevilla in Andaluzië. Hij moest daar zekere belastingen innen, op een anderen tijd weêr medewerken voor de pro-

1) B. C. Aribau, *Obras*, p. 26.

viandering der oorlogsvloot ¹⁾, en had de goedhartige onvoorzigtigheid, een paar duizend realen van 's lands geld aan een valschen vriend ter hand te stellen, die hem beloofde, die som bij zijne aankomst te Madrid aan het hoofdkantoor te zullen storten. Ongelukkigerwijze was het dien man door het hoofd gegaan, dat geld daar af te geven, en had dat, na verloop van eenigen tijd, ten gevolge, dat Cervántes werd gevangen gezet en eindelijk te Madrid moest verschijnen, om zich te verantwoorden. Daar werd de zaak al zeer spoedig in 't reine gebracht, en hij vertrok, na een borgtogt te hebben gelaten, als eerlijk man weêr naar Sevilla ²⁾. Dat deze levenswijs hem echter verdroot, omdat de uitoefening van dit ambt voor zulk een man ondragelijk lastig was, blijkt onder anderen ook hieruit, dat hij meermalen en met zooveel klem — maar steeds te vergeefs — een ambt in Amerika verzocht, bereid, het dierbare vaderland te verlaten en op zijne jaren nog het geluk in de nieuwe wereld te gaan beproeven. Het schijnt echter, dat hij in den regel vrolijk leefde; overal waar hij kwam, was hij de vriend van kunstenaars en geleerden, in kennis met alle voorname mannen, lid van alle geleerde genootschappen en daarvan de ziel en het leven, zooals genoeg, schoon slechts ter loops, blijkt uit geschriften van die dagen. In zijn ouderdom zeide hij nog: „Het „is voor de dichters zoo genoegelijk, aan den haard van „vreemden meê gastvrij aan te zitten. Zij denken er niet „aan, schatten te vergaderen of eereposten na te jagen.

1) Ik bezit een *facsimile* van een paar bladen uit Cervántes' kassa-boek, bij die administratie gehouden. Naast zijne handteekening staat: „Ciudad d'Ecija, 1589.” Deze stad ligt in Andaluzië, tusschen Sevilla en Cordoba.

2) Te Sevilla was hij met ter woon gevestigd; maar moest — zijn ambt bragt dat meê — van tijd tot tijd elders verblijven.

„Den oorlog beweeneude of de liefde bezingende, gaan zij
 „als in een zoeten droom het leven door, en zoo vliegt voor
 „hen, als voor den vrolijken speler, de tijd daar henen.”

Llorando guerras, ó cantando amores
 La vida como en sueño se les pasa,
 O como suele el tiempo á jugadores.

Maar, ging hij dan ook al gebukt onder den last van de voor hem zoo onaangename betrekking, hij liet daarom niet na, te schrijven, veel te schrijven. Het is waar wat Émile Chasles zegt: „Son oeuvre inégale, variée, originale, „est un monde. Il a composé une quarantaine de pièces „de théâtre, et fondé, chemin faisant, la scène espagnole; „il a écrit des pastorales, un roman de chevalerie, des „contes d'amour, des apologues satiriques, des poésies sans „nombre et tant d'oeuvres fugitives, tant de romances, „qu'il a peine à se les rappeler. Il rencontre en voyage „ses modèles, il les peint d'une main légère, puis il entre „chez un ami, lui lit ses pages toutes fraîches et n'y „pense plus.” Het was geen grootspraak van Cervántes, toen hij zeide:

Yo he compuesto romances infinitos.

Spaansche geschiedschrijvers volgen Cervántes van 1588 af, jaar voor jaar op den voet, tot het einde van '98; maar dan verdwijnt hij spoorloos uit hun oog en wordt eerst teruggevonden in Februarij 1603 te Valladolid, waar toen het hof verblijf hield. En indien het waar is, dat hij andermaal in hechtenis raakte en er het eerste gedeelte van zijn Don Quijote schreef, moet dat in dien tusschentijd gebeurd zijn, en wel in het dorp Argamasilla de Alba in La Mancha. Dáár, en in de omstreken, woonden

vele en zeer aanzienlijke leden van zijne familie. Dáár ook wijst men een gebouw aan, dat toen zijne gevangenis zou geweest zijn, waar hij namelijk, zoo verhaalt men, werd opgesloten, omdat hij tot nadeel en ongerief van vele landbouwers een kleine rivier, uit het gebergte stroomend, door doorgraving van een paar akkers land, een' anderen loop had weten te geven ten nutte van een zwavelfabriek en kruitmolen, waaruit ook hij voordeel trok. Dit geheele verhaal echter berust alleen op algemeen verspreide en immer in stand geblevene volkstraditiën; andere bepaalde geschiedkundige gronden zijn daarvoor niet te vinden; „tradiciones,” zegt de geschiedschrijver De la Barrera, „que, „si bien generales y constantes, no se apoyan en documentos conocidos.”

Het hof vertrok van Valladolid naar Madrid. Cervántes volgde en gaf daar in 1605, bij Juan de la Cuesta, het eerste gedeelte van zijn Don Quijote in het licht. Dit meesterstuk werd door den tijdgenoot ontvangen met den bijval dien het verdiende; nog in datzelfde jaar werd het viermaal herdrukt: „fué recebido por el „público con el aplauso que merecia, como que en el „primer año salieron cuatro ediciones.” Bijna tien jaar later gaf Avellaneda, met denzelfden titel, een vervolg en slot uit van dat onnavolgbaar schoone werk, waarin hij Cervántes op het grievendste gesmaad heeft. Waarschijnlijk was deze toen met het schrijven van het tweede gedeelte tot Cap. LIX gevorderd; dáár ten minste spreekt hij het eerst van dien vijandigen man, en wel: „con el „desden que su resentimiento le inspiraba.” Cervántes was in zijne eer aangetast; maar de edelman vergat zichzelf niet; dat deed hij nooit; hij beantwoordde Avellaneda met ernst en waardigheid, „en los terminos de la modestia.” En met onverdroten ijver bleef hij met de pen aan Spanje's

roem medewerken, maar, zonder juist gebrek te lijden aan het noodige, waarvoor zijn vele hooggeplaatste vrienden zorgden, was en bleef hij altijd arm en wel door eigen schuld ¹⁾). Zeer juist immers zegt Chasles: «C'était une âme « désintéressée; il manqua toujours de savoir-faire et ne sut « tirer parti ni de ses campagnes, ni de ses chefs-d'oeuvre. »

In 1584 trad hij te Esquivivas in het huwelijk met Dona Catalina de Salazar y Palacios, even als hij, uit een oud adellijk geslacht gesproten. Zij bragt hem, onder anderen, tot bruidsgoed aan: een groot, prachtig huis met eenige akkers land er om heen, door olijfboomen en wijnstokken omzoomd. Van Cervantes' vaste goederen werd nooit iets te gelde gemaakt; alles is van den een op den ander door erfenis overgegaan en in de familie gebleven tot op het einde der vorige eeuw, toen Catalina's laatste bloedverwant uit het geslacht der Quijadas, goeverneur van den prins van Asturië, later koning Ferdinand VII, zonder nakomeling stierf. « No debió Cervántes « hallarse nunca en extrema escases de recursos, de que no « vendiesen nada . . . que lo han venido poseyendo hasta « fines del siglo anterior, en que falleció el último Quijada » ²⁾). Op dat bevallig buiten, in dat groote, prachtige huis (grande y hermosa casa) bragt Cervántes de eerste jaren van zijn huwelijk door. Later ging hij er met zijne vrouw niet zelden eenige dagen in den kring harer familie verwijlen, om er het wisselend gewoel der hofstad te ontvlugten.

Por huur de la corte el vario estruendo.

1) Men zie daarover blz. 63 van: *Cervántes' reis naar den Parnassus*.

2) *Crónica*, Núm. de Octubre 1872.

Dit was nog het geval in de eerste dagen van de maand waarin hij stierf. Hij leed aan hydropsie. En hetzij men, toen de ziekte eene gunstige wending nam, werkelijk de hoop koesterde, den beroemden man nog eenigen tijd te behouden, of dat het was: „la última receta de los médicos que pierden toda esperanza,” de geneesheeren rieden hem de buitenlucht aan. Daar werd gevolg aan gegeven. Hij vertrok naar Esquivias, maar vond er geen baat en keerde binnen weinige dagen naar Madrid terug. Een paar vrienden vergezelden hem op die reis; zooals het den hidalgo voegt, waren zij op flinke paarden gezeten, en, als mannen „de capa y espada” hing de degen aan den sierlijken gordelriem. Op weg was hij nog regt vrolijk en opgeruimd; zijn geestige scherts, bij de kluchtige ontmoeting van een jong student, deed nog zijne vrienden hartelijk lagchen. In Madrid teruggekeerd, legde hij nog de laatste hand aan zijn *Persiles* en schreef er het paar bladzijden vóór, waaruit ik deze bijzonderheden ontleen. Hij stierf den 23ⁿ April 1616 ¹⁾). Zijn trouwe gade, die 32 jaren lief en leed met hem had gedeeld en bij al zijn reizen en trekken nimmer van zijne zijde was geweken, sloot hem de oogen, terwijl hare familie biddend en schreijend om den geliefden doode lag neêrgeknield. Zijn vriend, de licenciat Francisco Marquez de Torres ²⁾, kapellaan van den prins-aartsbisschop van Toledo — dezelfde, die hem met eenige fransche edelen eenigen tijd te voren nog een bezoek bragt — had hem de HH. Sakramenten toegediend. Een ander vriend, de priester en licenciat Francisco Nunez, die naast hem woonde, regelde zijne tijdelijke zaken, en de geestelijken van de orde der

1) Shakespeare overleed in hetzelfde jaar en in dezelfde maand maar niet op denzelfden dag. Zie: *Cervantes' reis naar den Parnassus*, blz. 21.

2) Zie a. w. blz. 64.

Tertiarissen zorgden voor de begrafenis, die op echt godsdienstige wijze en met verschuldigd eerbetoon — zonder eenige praal of pracht — plaats had „en la iglesia de las Monjas Trinitarias ¹⁾“. In die kerk had Cervántes, eenige jaren vroeger, zijn eenig kind, zijne geliefde Isabella, toen zij den sluijer aannam, aan de hand voor het altaar geleid; dáár had hij zelf de plaats aangewezen, waar hij wilde rusten; aan die kerk grensde Isabella's klooster, dáár zou zij nog 's vaders graf bewaken.

Een middelmatig dichter stelde een grafschrift op; het is bewaard gebleven, omdat het Cervántes geldt, niet om innerlijke waarde; maar onder de toen meest beroemde mannen werd er geen enkele gevonden die een handvol bloemen over had, om op zijn nederig graf te strooijen. „Los grandes ingenios no tuvieron una flor para su humilde tumba.”

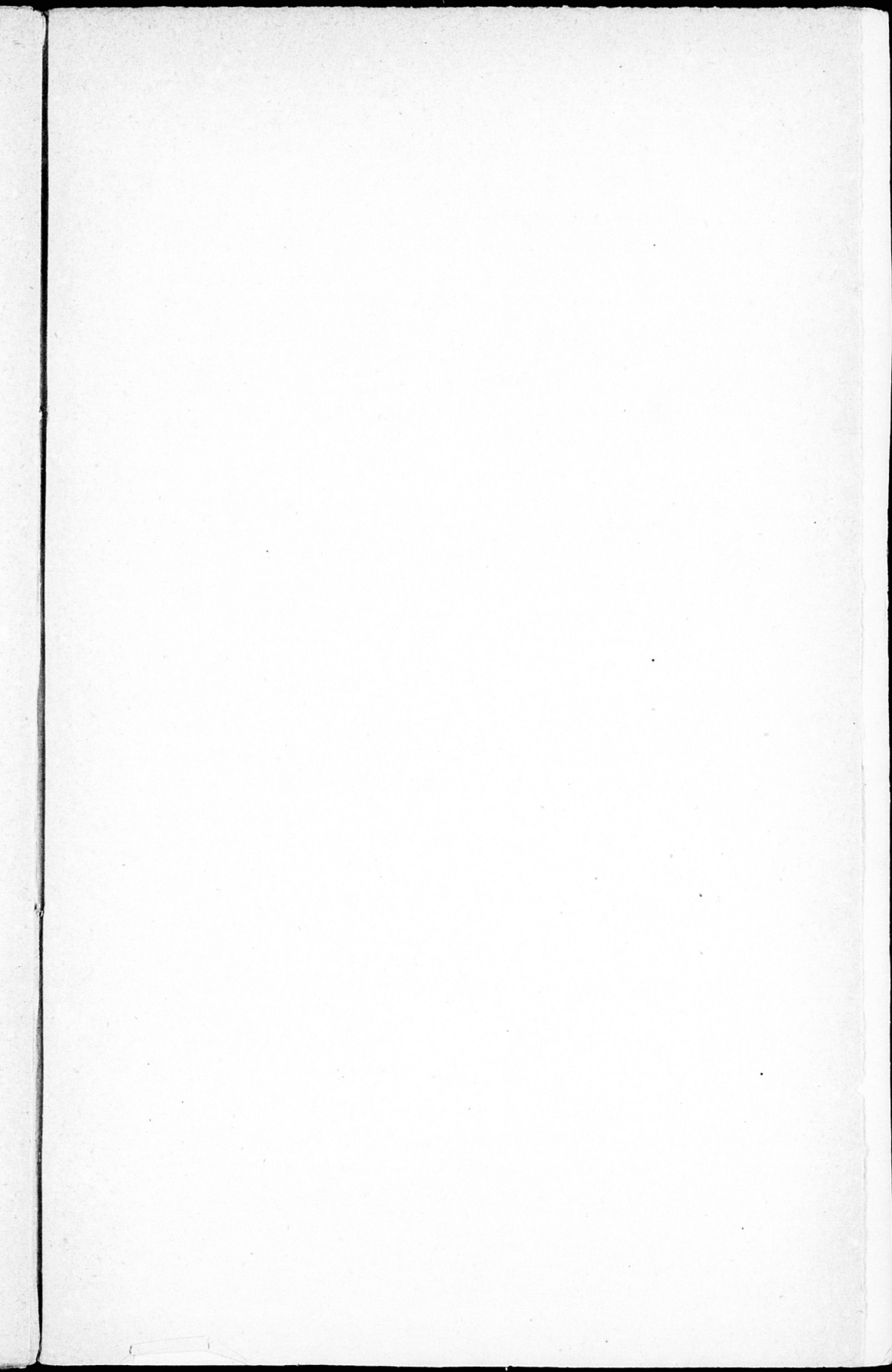
De twee groote schilders — beide ook vermaarde dichters — Francisco Pacheco en Juan de Jaúregui hebben elk een portret van hunnen vriend naar het leven geschilderd. Dat van Jaúregui's penseel is nog aanwezig, en de prachtige staalgravure, daarnaar genomen, komt sprekend juist overeen met de beschrijving, die Cervántes in een zijner werken van zijn eigen persoon geeft. Het huis, waarin de wereldberoemde man stierf, was het eigendom van een der stadspastors, en staat (het heeft maar eenige verandering ondergaan) in de Leeuwenstraat op den hoek van de fransche — thans de Cervantes'-straat. In den gevel prijkt de marmeren buste en op het plein voor 's konings paleis het bronzen standbeeld van:

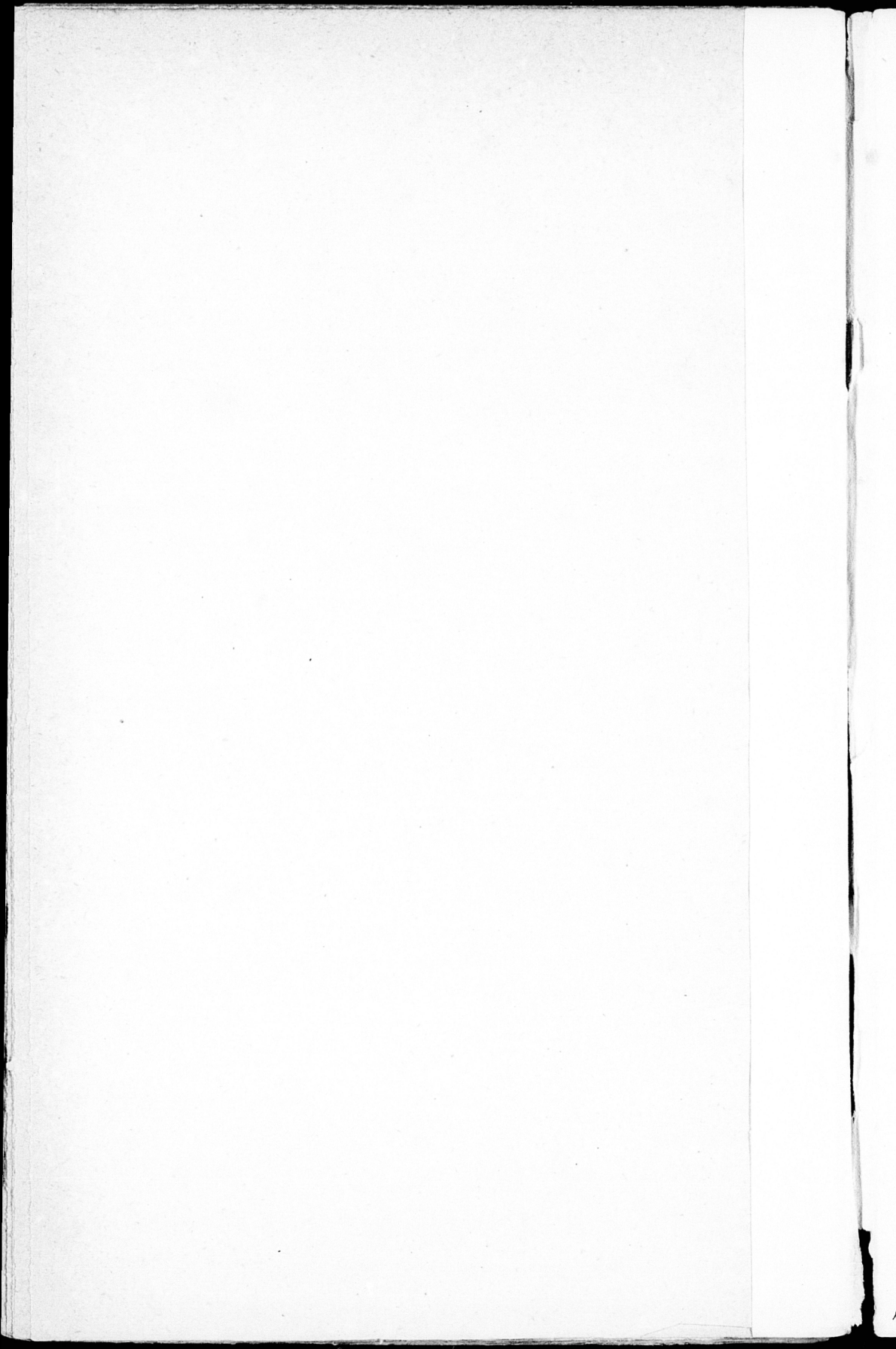
El Principe de los ingenios Espanoles,
Miguel de Cervántes Saavedra.

Utrecht.

J. J. PUTMAN.

1) Op blz. 21 van: *Cervántes reis naar den Parnassus*, staat verkeerdlijk: „hunne kloosterkerk.”

STOOMDRUK VAN P. W. VAN DE WEIJER, UTRECHT.

B.
2